

Алджан Джафер, Мийрям Салим. *Ескиджумайският панаир: център за стопански и културен дијалог през XIX век*. Унив. изд. „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2021, 205. [Алџан Џафер, Мириам Салим. *Ескиџумајскиот панаџур: центар за стопански и културен дијалог во XIX век*. Унив. изд. „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2021, 205.].

Во текот на 2021 година во издание на Универзитетот „Епископ Константин Преславски“ во Шумен на бугарски јазик на вкупно 205 страници излезе од печат книгата *Ескиджумайският панаир: център за стопански и културен дијалог през XIX век* од авторите Алџан Џафер и Мириам Салим.¹

Книгата претставува прв обемен научен труд специјализиран за панаѓурот во Тарговиште (до 1934 година - Ески Џума)² и неговата улога во економскиот и стопанскиот живот во Бугарија во XIX век. Во посочениот период започнува процесот на трупање на првобитниот капитал, при што панаѓурите претставуваат еден од факторите за трговско и стопанско издигнување на населението. Во тој период трговците и занаетчиите претставуваат водечки општествен слој во балканскиот град.

Во втората половина на XIX век покрај панаѓурот во Ески Џума од особено значење биле и панаѓурите во Прилеп, Меџидија, Серес, Пазарџик, Добрич, Сливен, Шумен, Разград, Плевен и други места.

Покрај обемената литература за потребите на книгата се истражени и анотирани архивски единици од архивот на одделот „Ориентални збирки“, сочувани во Националната библиотека „Св. Кирил и Методиј“ во Софија. Документите се однесуваат на панаѓурот во Џума-и атик (денес град Тарговиште) за периодот од 1854 до 1877 година и пред сè се однесуваат на официјални документи на локалната власт во вид на писма, телеграми и наредби. Дополнително, се користат документи за панаѓурите од османскиот архив во Истанбул (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, BOA), кои содржат информации за местото на панаѓурот, причините за неговото преместување, како и преземените дејствија и потребните материјали за изградбата на новиот панаѓур.

Авторите го поделиле трудот на три тематски поглавја со следните наслови: „Градот и панаѓурот“, „Организацијата на панаѓурот во Ески Џума“ и „Ескиџумајскиот панаѓур како тр-

¹ Авторот Алџан Џафер е уредник на Историскиот музеј – Омуртаг и докторанд на Универзитетот „Епископ Константин Преславски“ во Шумен, додека ко-авторката доц. Мирјам Салим е раководител и предавач на Катедрата за турски јазик и литература на истиот универзитет.

² Тарговиште е град во североисточна Бугарија, административен и економски центар на истоимената општина и округот Тарговиште.

говско и културно средиште во XIX век“.

Трудот започнува со краток историски преглед на градот Тарговиште, како и неговата местоположба денес. Во овој дел е опишана улогата на панаѓурите во регионот со фокус на значењето на Ескиџумајскиот панаѓур за развојот на регионот. Посебен сегмент е посветен за предусловите кои довеле до развојот на панаѓурот во Тарговиште. Во продолжение е опишано самото воздигнување на панаѓурот, периодот на одржување, неговото времетраење, како и учесниците на истиот.

Во вториот дел е даден детален опис на местото на одржување на панаѓурот и поделбата на чаршии, во кои се продавале различни видови на стока. Акцентот е ставен на самата организација и опслужувањето на панаѓурот, кој вообичаено се одржувал во текот на месец мај секоја година. Во ова поглавје се дадени неколку примери за воочени неправилности за време на одржувањето на панаѓурот. Во продолжение е посветен дел на даноците и таксите, како и на должностите на локалната власт кои ги имала за времетраење на панаѓурот. Поглавјето завршува со описот на печатите на Ескиџумајскиот панаѓур.

Третата глава содржи опис на трговските контакти и стоките застапени на панаѓурот. Домашните стоки се претставени преку продукти како од Ески Џума, така и од други делови на Бугарија и истите се користеле на целата територија на Империјата. Странските стоки најчесто биле вне-

сувани преку црноморските пристаништа. Тоа најчесто биле следните продукти: кафе, шеќер, масло, белгиско стакло за прозорци, памучно предиво, англиска трикотажа, стоки од Унгарија, Германија, Америка, Индија и т.н. Посебен дел во третото поглавје се однесува на стоките од Австрија и Англија за периодот од 1860 до 1861 година кои се претставени во две посебни табели. Поглавјето завршува со детален опис на панаѓурот како културен центар. Во него се среќавале луѓе со различни интереси, социјален и етнички статус. На панаѓурот ечела и разновидна музика, каде музичарите пееле и свиреле на различни инструменти, при што звукот на тапаните и даирето се мешал со мелодии на оперети и ориентална музика. На панаѓурот биле организирани и трки со коњи, томболи, лотарии, продажба на книги, како и пеливански борби.

За време на панаѓурот се зајакнувале економските, социјалните и културните врски помеѓу трговците кои со текот на времето прераснувале во трговски друштва. Преку нив во градското население продираше и проникнувал стремежот кон европската култура.

Истражувањето завршува со богат фонд на прилози и тоа: четири прилози на документи од османскиот архив во Истанбул кои се претставени со оригиналниот документ, транскрипција и превод на бугарски јазик. Еден прилог (табеларен приказ) на трговците и занаетчиите кои имале дуќани на панаѓурот со нивни податоци (име, татково име, дејност, приход за година, итн). Последниот при-

лог се однесува на османлиските печати на Ескиџумајскиот панаѓур. Делото завршува со листа на користена архивска граѓа и библиографија.

Делото *Ескиџумајският панаџур: център за стопански и културен диалог през XIX век* е уникатно и единствено поради научниот пристап кон темата која ја обработува. Обемниот број на обработени османотурски документи се најзначајната придобивка од овој научен труд. Според докумен-

тите може да се забележи дека панаѓурот во Тарговиште и воопшто панаѓурите во Бугарија во XIX век биле средиште на трговија за занаетчиите и трговците кои доаѓале од сите краеве на Балканот. Токму затоа, овој труд претставува значајно дело кое ги поставува зачетоците на оваа широка тема и дава значаен придонес како за бугарската, така и за балканска историографија.

Неџад Мехмедовиќ
Институт за национална историја
Скопје

